

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

*Анісімова С.В., доц., к.г.н.
Харківський національний автомобільно-дорожній університет,
Україна
svitlanaanisimova@meta.ua*

Одним із основних завдань сучасної освіти є формування екологічного способу мислення, що дозволить удосконалити організацію та управління природокористуванням на рівні підприємства.

Сучасні методи екологізації виробництва спрямовані на створення на підприємствах системи екологічного менеджменту відповідно до міжнародного стандарту ISO 14000.

Для підготовки фахівців, здатних втілити вимоги щодо підтримки екологічної безпеки підприємства та відповідно до державних стандартів вищої освіти України в Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті (ХНАДУ) викладається освітня компонента «Природоохоронний менеджмент», який вивчають студенти 4 курсу першого рівня вищої освіти (бакалаври) за освітньою програмою «Екологія та охорона навколишнього середовища».

Освітня компонента є однією з еколого-управлінських та еколого-економічних дисциплін. Базовими для цього блоку є «Нормування антропогенного навантаження та інженерне забезпечення моніторингу довкілля» та «Організація та управління в природоохоронній діяльності».

Освітня компонента «Природоохоронний менеджмент» відповідно до державних стандартів вищої освіти України є складовою ланкою системи безперервної екологічної освіти.

Загальними завданнями цього курсу є:

- формування цілісної та сучасної системи еколого-економічних та еколого-управлінських знань;
- здобуття навичок ефективного застосування теоретичних знань на практиці.

Для досягнення першої мети у ХНАДУ використовується низка «класичних» підручників з охорони навколишнього середовища, сучасні навчальні посібники та монографії з екологічного менеджменту українських та зарубіжних авторів [1-5]. На основі цих матеріалів на кафедрі екології розроблено Конспект лекцій та електронний курс на Навчальному сайті з дисципліни «Природоохоронний менеджмент» та проводяться лекційні та практичні заняття.

Досягнення другої мети - формування практичних навичок сучасного екологічного менеджменту - пов'язане з низкою труднощів, насамперед пов'язаних з використанням сучасних методичних прийомів викладання, що застосовуються у низці вузів Німеччини та шкіл бізнесу США. Велику увагу в іноземних методиках приділено аналітичному розбору конкретних прикладних завдань і ситуацій з практики регіонального та міжнародного екологічного менеджменту, а також управління екологічними аспектами на підприємствах Німеччини та США.

Для формування практичних навичок у здобувачів ХНАДУ на кафедрі екології було розроблено практикум з екологічного менеджменту, що дозволяє студентам закріпити теоретичні знання шляхом вирішення реальних еколого-управлінських завдань як на регіональному, так і на рівні підприємства.

В даний час у розпорядженні викладачів вузів є велика палітра освітніх технологій, які повною мірою застосовні і при вивченні курсів «Екологічний, природоохоронний менеджмент»

Насамперед, це традиційні форми, такі як читання лекцій та проведення практичних і семінарських занять.

Відповідно до духу часу активізувати процес навчання повинні також і сучасніші прийоми, звані «активні методи».

В них входять кейс-метод, проектний метод, імітаційні ігри (рольові, ділові), метод мозкового штурму, майстерня майбутнього, написання есе на завдану тему та інших. Їх очевидні переваги не перекреслюють необхідність застосування традиційних прийомів (включаючи лекції, практичні заняття, дискусії, контрольні, розрахункові завдання тощо), але й не гарантують повну відсутність у них недоліків.

Так, на лекції саме викладач є головною діючою фігурою, яка має основну інтелектуальну та організуючу владу. Він презентує та аналізує матеріал і передає свою інтерпретацію даного матеріалу аудиторії.

На відміну від лекцій і практичних розрахункових завдань «активні методи» як результативний, але й дуже трудомісткий освітній метод, потребує значного часу й у підготовці, й у застосуванні. Часто для розбору конкретного завдання чи ситуації з цього методу недостатньо за часом однієї і навіть двох семінарських або практичних занять.

«Активні методи» вимагають значного часу як на самостійну підготовку здобувачів, так і для «занурення» у відповідну тему (особливо у разі навчально-дослідницьких кейсів), підбору літератури, вивчення Інтернет-джерел тощо. Тому в ХНАДУ в рамках 16 годин практичних занять застосування більшості «активних методів» стає проблематичним.

З урахуванням різноманіття форм і методів викладання для проміжного контролю та заключної (підсумкової) оцінки отриманих студентами знань використовується система так званих «залікових балів». Вона має і ту безперечну перевагу, що, стимулюючи постійний інтерес і увагу з боку здобувачів до курсу, допомагає вилікуватися від такої хронічної хвороби традиційної вузівської освіти, як освоєння студентами навчального матеріалу

«в останню ніч перед іспитом», з наступним настільки ж швидким звільненням від зазубреного матеріалу.

Враховуючи тимчасові рамки, відведені до ХНАДУ для освоєння курсу «Природоохоронний менеджмент», та техніки викладання, що застосовуються, були розроблені «Методичні вказівки до практичних занять з курсу Природоохоронний менеджмент», які дозволяють вирішувати такі основні освітні завдання:

– передача студентам розширеного обсягу знань з окремих розділів дисципліни та підвищення ступеня оволодіння практичними навичками використання цих знань (практичні роботи «Документи статистичної звітності як інформаційна основа для прийняття управлінських рішень» та «Якісна оцінка ефективності систем екологічного менеджменту»);

– поліпшення теоретичної підготовки здобувачів та її використання для вирішення конкретних прикладних завдань (практична робота «Стратегія підприємства з управління витратами усунення та запобігання забруднення навколишнього середовища», «СВОТ-аналіз природоохоронної роботи підприємства»);

– розвиток здібностей здобувачів щодо прийняття рішень (практичні роботи «Застосування узагальненого показника скидання речовин (УПС) у водні об'єкти для визначення найбільш навантажених водогосподарських ділянок» та «Оцінка спрямованості процесів в екосистемах рік»).

Практичні роботи побудовані таким чином, щоб вирішенню конкретної задачі передували теоретичний матеріал, потім наводиться приклад виконання практичного завдання, довідковий матеріал для самостійного виконання індивідуального варіанту, питання для самоконтролю. Індивідуальні завдання відповідно до варіанта студенти виконують як самостійну роботу, яка є проміжним контролем отриманих студентами знань.

Крім того, для роботи здобувачів над практичним завданням «Оцінка спрямованості процесів в екосистемах річок» необхідне попереднє

самостійне вивчення теми «Теоретичні та практичні засади управління природоохоронною діяльністю на прикладі річкових басейнів», яка викладена у Методичних вказівках до самостійної роботи з дисципліни «Природоохоронний менеджмент».

Окремою самостійною роботою здобувачів є написання есе на задану тему. Тематика есе однакова для всіх здобувачів, але така творча робота розвиває здібності викладання своїх знань і думок.

В процесі вивчення дисципліни здобувачі пишуть есе на дві теми: «Інструменти екологічної політики, які можуть бути застосовані на промисловому підприємстві» і «Екологізація економіки підприємства». За есе, так як і за інші виконані завдання, здобувачі отримують залікові бали.

Використання основних методичних прийомів передачі майбутнім фахівцям-екологам знань з курсу «Природоохоронний менеджмент» дозволяє сформувати у них необхідний професійний, кваліфікаційний та соціальний рівень.